

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.ה).

1

בס"ד | גיליון 90
פינחס התשפ"ב

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

ביזה את בתו - יתבזה

במדבר כ"ה ט"ו: "וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמִּכָּה הַמְדִינִית קְזָבִי בַת צוּר רֹאשׁ אֲמוֹת בֵּית אָב בְּמִדְיָן הוּא".
ראש אומות: "אחד מחמשת (במדבר ל"א ח') מלכי מדין, את אוי ואת רקם ואת צור וגו', והוא היה חשוב מכולם, שנאמר 'ראש אומות', ולפי שנהג בזיון בעצמו להפקיר בתו (לזנות), מנאו שלישי".

(רש"י)

נתנה נפשה על אומתה, נקראת אומתה לשמה

במדבר כ"ה י"ח: "כִּי צָרְרִים הֵם לָכֶם בְּנִקְלֵיהֶם אֲשֶׁר נָקְלוּ לָכֶם עַל דָּבָר פְּעוּר וְעַל דָּבָר קְזָבִי בַת נְשִׂיא מִדְיָן אֲחַתֶּם הַמִּכָּה בְּיוֹם הַמַּגֵּפָה עַל דָּבָר פְּעוּר".
"ועל דבר כזבי בת נשיא מדין אחותם, וכי אחותם היתה? והלא בת אומתן היתה, אלא לפי שנתנה נפשה על אומתה, נקראת אומתה לשמה".

(בראשית רבה פ' י')

כמו שלא שמעתם בקולי, כך לא שמעתי בקולכם

במדבר כ"ז י"ד: "כֹּאשֶׁר מְרִיתֶם פִּי בְּמִדְבָר צֶן בְּמִרְיַת הָעֵדָה לְהַקְדִּישֵׁנִי בְּמִים לַעֲיִנֵיהֶם הֵם מִי מְרִיבִת קֹדֶשׁ מִדְבָר צֶן".
"כאשר מריתם, על אשר מריתם לא נאמר אלא 'כאשר', כלומר כאשר מדה כנגד מדה אני מודד לכם, כמו שלא שמעתם בקולי, כך לא שמעתי בקולכם".

(רבינו אפרים עה"ת)

יהושע העביר כ"ח קסמים מישראל, זכה להנהיג את ישראל כ"ח שנים

במדבר כ"ז ט"ז: "וַיִּקְדֹּף ה' אֱלֹקֵי הַרוּחַת לְכָל בָּשָׂר אִישׁ עַל הָעֵדָה: אֲשֶׁר יָצָא לְפָנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יָבֵא לְפָנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וְאֲשֶׁר יָבִיאֵם וְלֹא תִהְיֶה עֵדוּת ה' כִּצְאֹן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רֵעָה".
בלק שלח לבלעם כ"ח קסמים, ויהושע העבירם מישראל, ובזכות שהעביר יהושע כ"ח קסמים מישראל, זכה להנהיג את ישראל כ"ח שנים.

(ע"פ המגלה עמוקות, בלק דרוש ו' ופרשת פינחס אופן מ"א)

אם תעשו את אלה, כאלה תזכו לעשות בשנה הבאה

במדבר כ"ח כ"ג-כ"ד: "מִלְבַּד עֵלֶת הַבְּקָר אֲשֶׁר לְעֵלֶת הַתְּמִיד תַּעֲשׂוּ אֶת אֱלֹהֵי: כְּאֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיּוֹם שְׁבַעַת יָמִים לָחֶם אִשֶׁה רֵיחַ נִיחַח לַה' עַל עוֹלַת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ".
"את אלה כאלה תעשו, בפסיקתא תניין יומא ז', אמר הקב"ה: תעשו את אלה, אז כאלה תעשו לשנה הבאה". היינו שנדרש: (אם) את אלה - כאלה (תזכו ש)תעשו.

(רוקח)

מדה כנגד מדה - סיפור מגדולי ישראל

עונש האשה על אי כיסוי שער

"בהקדמת הספר 'אריה דבי עילאי', מובא מעשה נורא שכותב המחבר, על אשה שלא רצתה לכסות את ראשה, והתרה בה שאם לא תעשה תשובה, רע ומר יהיה סופה ולמרות הכל עמדה המרשעת הזו במריה. יום אחד עברה השמועה בעיר שהאשה מתה באופן פתאומי.

לאחר ההלוויה, הבחין איש החברה-קדישא שהארנק שלו נאבד, והעלה בדעתו שהדבר אירע לו בעת שהתכופף לקבור את האשה. האיש בא אל ה'אריה דבי עילאי' ושאל האם מותר לפתוח את הקבר, ולבדוק אם הארנק נמצא שם, והשיב לו שאת קיברה של אשה זו אפשר לפתוח, ובתנאי שיהיה זה במעמד אנשים רבים.

אנשי העיר לא הבינו את כוונתו, אבל רבים מהם התכנסו ליד קברה בעת שנפתח וכפי שמעיד המחבר - המראה היה נורא ואיום. ראשה של האשה היה מצולק בצורה שאין לתאר, שערותיה נכנסו לתוך הפה, ואלפי תולעים יוצאות מהשערות ונכנסים לפיה".

(עלינו לשבח, דברים עמוד תק"ג)

אביו של הרמ"א כיבד את השבת, ושכרו מן השמים: בן שיאיר את עיני ישראל בתורה ויתכבד בזה האב לנצח

שמעתי מעשה נפלא מהגביר ר' איסר'ל שהיתה ברשותו חנות גדולה ויקרה של מיני משי, היה נוהג כאשר הגיעה חצות היום בערב שבת היה סוגר את חנותו. פעם נתקנא בו הס"מ ובא לנסותו, התלבש בדמות שר חשוב ולקח הרבה סחורות יקרות, והשתווה על מחיר של כל סחורה, אבל לא הספיק למדוד כמה אמות יש בכל סחורה. בתוך כך הגיע חצי היום, הלך ר' איסר'ל לסגור את החנות כמנהגו, השר התחנן שימכור לו את הסחורה, ולא רצה, והפסיד מעות הרבה. כבדוהו מן השמים עבור זה בן קדוש, רבינו הרמ"א מאורן של ישראל.

(ספר רחמי האב סימן נ"ד)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.).

2

בס"ד | גיליון 90
פינחס התשפ"ב

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

המכיר בחסרונותיו – לא יחסר לו דבר וירבה ויפרוץ

במדבר כ"ו נ"ד: "לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט נחלתו איש לפי פקדיו יתן נחלתו".

"לרב תרבה נחלתו" – כפי הנהגת האדם, כך מתנהג עמו הקב"ה – לרב – זה שמחזיק עצמו כאילו הוא גדול, הרי הקב"ה כביכול מתגדל ומתרחק ממנו – תרבה נחלתו – ואילו המקטין עצמו – ולמעט – לעומתו גם השי"ת כביכול ממעיט גדולתו ומתקרב אליו – תמעט נחלתו.

(מבשר צדק)

מדוע זכה פינחס לברית שלום

במדבר כ"ה י"א-י"ב: "פינחס בן אלעזר בן אהרן הפהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי: לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום".

צריכים אנו להבין מה מדה כנגד מדה יש בזה שנתן הקב"ה הוא לפינחס ברית שלום בשכר שהרג את זמרי, הלוא אדרבה, לכאורה פינחס גרם מחלוקת בכלל ישראל על ידי שהרג נשיא ישראל, ולמה שכרו ברית של שלום?

אמנם, כשנעמיק בענין זה נראה שהשלום הכי גדול שאפשר להיות בכלל ישראל, הוא כשכל ישראל עובדים את השם יתברך בלב שלם, וכן אנו אומרים בהתפילות של ימים הנוראים 'ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלב שלם', וכן אנו אומרים בתפילות של ימים הנוראים 'ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלב שלם', שכלל ישראל נעשים אגודה אחת בלי שום פירוד רק כשכולנו עושים רצוננו יתברך בלב שלם, ונמצא שזמרי שפרץ גדר ועבר עבירה, הוא גרם פירוד בכלל ישראל, שעל ידי זה שעשה עבירה נמצא שאין כלל ישראל כולם עושים רצוננו יתברך, ונתפרדה האגודה אחת המאגדת את כלל ישראל, ופינחס שהרגו וקנא קנאת ה' לבטל עוברי עבירה מתוך כלל ישראל, הוא גרם שכלל ישראל יהיו נאגדים עוד פעם באגודה אחת בלי שום פירוד ויוצא מן הכלל, ולכן זכה לברית שלום.

(דודאי השדה)

מדוע משה יהיה זה שיאמר לפינחס את שכרו

"... אכן לשון אמור משמעו אתה בעצמך לך לפינחס להגיד ישרו ושכרו. ושמעתי מחותני הגאון מוהר"ץ זצ"ל בדרך משל, ששר המלחמה בעומדו בעת צרה ולא מצא ידים איך לצאת ממנה, ובא איש מתוך ההמון והורה דרך איך לצאת ועל ידי זה ניצולו, הרי זה האיש ראוי לקבל שכר והשר ראוי לאיזה עונש ושיהיה לו העדר כבוד, על כן מצוה המלך שיהא אותו השר מוביל מתנות למלך להאיש חיל, וזהו עונש של השר. כך, בשביל שנתרשלו ידיו של משה ולא מצא ידיו לעשות בזה מאומה ופינחס התחזק והגביר חיילים לשמו ית', על כן נצטווה משה שהוא יאמר לפינחס גמולו מה".

(העמק דבר)

ג' כנגד ג'

במדבר כ"ה י"א: "פינחס בן אלעזר בן אהרן הפהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי".

"א"ר חנינא: ג' עבירות הוא עושה, אוכל זבחי מתים (א). ופורע עצמו לבעל פעור (ב). ובוועל ארמית (ג). לכך זכה בג' דברים; זרוע והלחיים וקיבה".

(רוקח)

שכר פינחס שיחיה לעולם

"השיב את חמתי", חמתי אותיות חי-מת, שאותיות "מת" נכנסו בין אותיות "חי" והיתה מגיפה בישראל. ופינחס השיב את חמתי, השיב את המוות מן החיים, לכך שכרו שיחיה לעולם, כי פינחס הוא אליהו.

(שמנה לחמו)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.א).

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדה כנגד מדה בדף היומי

רב שמואל בר רב יצחק לא חש לזלזול בכבודו לכבוד מצות ה' – כיבודו ה'ת

כתובות דף יז: "רב שמואל בר רב יצחק מרקד אתלת (היה מרקד לפני הכלה בשלש בדי הדס, שהיה זורקם בזה אחר זה וחוזר ותופסם), א"ר זירא: קא מכסיף לן סבא (הזקן מביישנו, שגורם לזלזול בכבוד תלמידי חכמים)! כי נח נפשיה (כשנפטר רב שמואל), איפסיק עמודא דנורא בין ידיה לכולי עלמא (הבדיל עמוד אש בינו לבין שאר העם, לכבודו); וגמירי (וקבלה בידינו), דלא אפסיק עמודא דנורא אלא אי אחד בדרא אי לתרי בדרא (שאינן עמוד אש מבדיל אלא לאחד בדור או לשניים בדור). אמר רבי זירא: אהנייה ליה שזכה לכך משום שוטייתה לסבא [ענף ההדס הועיל לו לזקן לזכות לכבוד זה], ואמרי לה (ויש אומרים שאמר), שטותיה (שהיה מתנהג כשוטה הועיל לו) לסבא, ואמרי לה, שיטתיה לסבא (שיטתו, דרכו ומנהגו של הזקן הועילה לו)".

פירוש: רב שמואל בר רב יצחק לא חש לזלזול בכבודו בחייו, על כן קיבל את הכבוד הגדול ביותר במיתתו. ולפי התוס' שהיה העמוד אש בצורת ענף של הדס, ראו כולם, שאדרבה, זהו כבודו שעסק במצוה לשמח חתן וכלה, ומדד לו ה' כמדתו, שכיבדו למראה כולם בזה שבא העמוד אש והפסיק ביניהם.

כתיבת המועדות בפרשת פינחס כנגד קנאתו לע"ז

פרקים כ"ח-כ"ט: "בפרשת פינחס (במדבר פרקים כ"ח-כ"ט) אנו מוצאים שנכתבו כל המועדות. ויש להתבונן אמאי זכה פינחס שדווקא בפרשה הקרויה על שמו נכתבו כל המועדות. ושמא יש לבאר, דהנה בדברי חז"ל למדנו ש'פינחס הוא אליהו' (ילק"ש במדבר פרק כ"ה רמז תשע"א, ובעוד מקו') ובהפטרה של פרשת פינחס (מלכים א' פרק י"ט), קוראים על אליהו שקינא לה' על שעזבו ישראל את בריתו, ובמלכים א' י"ח י"ח (וראה כל הפרק שם) אומר אליהו לאחאב שהוא, אחאב וביתו, עכרו את ישראל בעוזבם את מצוות ה', ובהליכתם אחר הבעלים, וכלומר שעבדו עבודה זרה. והנה בפסחים (דף קיח.א): "כל המבזה את המועדות כאילו עובד ע"ז", ולכן, מכיוון שאליהו הוא פינחס ופינחס הוא אליהו, ואליהו (פינחס) קינא לה' על ישראל העובדים ע"ז וחזינן שעבודה זרה הוקבלה למועדות. לכן זכה פינחס במדה כנגד מדה שיכתבו כל המועדות בפרשה הקרויה על שמו. בבחינת - אתה פינחס קינאת לע"ז שמשולה למועדות, חייך שתקבל את כל המועדות שיכתבו דווקא בפרשתך!

(פרי אהרן עמוד 49)

מדוע משה יהיה זה שיאמר לפינחס את שכרו

"... אכן לשון אמור משמעו אתה בעצמך לך לפינחס להגיד ישרו ושכרו. ושמעתי מחותני הגאון מוהר"ץ זצ"ל בדרך משל, ששר המלחמה בעומדו בעת צרה ולא מצא ידים איך לצאת ממנה, ובא איש מתוך ההמון והורה דרך איך לצאת ועל ידי זה ניצולו, הרי זה האיש ראוי לקבל שכר והשר ראוי לאיזה עונש ושיהיה לו העדר כבוד, על כן מצוה המלך שיהא אותו השר מוביל מתנות למלך להאיש חיל, וזהו עונש של השר. כך, בשביל שנתרשלו ידיו של משה ולא מצא ידיו לעשות בזה מאומה ופינחס התחזק והגביר חיילים לשמו ית', על כן נצטווה משה שהוא יאמר לפינחס גמולו מה".

(העמק דבר)

המרבה בצדקה בראש חודש – שכרו כפול משאר ימים

במדבר כ"ח י"א: "וּבְרֵאשֵׁי חֳדָשֶׁיכֶם תִּקְרְבוּ עֲלֶיהָ פְּרִים בְּגִי בָקָר שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּגִי שְׁנָה שְׁבַע תְּמִימִם".

פירוש: בכף החיים (למהר"ח פאלאג'י זיע"א, סימן ל"ד סכ"ד. הובא בפסקים ותשובות סימן רמ"ט אות ט"ז): המרבה בצדקה בראש חודש – שכרו כפול משאר ימים. ונראה לבאר ע"פ המובא בפסיקתא דרב כהנא (פיקסא כ"ז), שאע"פ שמוזנותיו של אדם קצובים לו מר"ה, אם הוסיף להוצאות ראש חודש מוסיפין לו. הנה על הצדקה שנתן בר"ח מקבל שכר כבשאר ימים. ובנוסף לכך, בנתינתו איפשר לעניי להגדיל הוצאתו עבור ר"ח ובכך יגדלו מזונות העני (שיוסיפו לו כדברי המדרש), ועל כן מקבל גם הנותן זכות על זה, ונמצא שכרו כפול מבשאר ימים.

עוד י"ל שב'שבת מברכים' לפני תחילת החודש מבקשים "חיים של עושר", ור"ח עצמו הוא זמן התחדשות ותחילה, ואין אדם יודע אם נתקבלה תפילתו וכמה ירוויח בחודש הקרוב, ובזה שמרבה בצדקה דווקא בר"ח כשאינו יודע כמה ירוויח באותו החודש, מראה בטחונו המוחלט ברבש"ע. והנה על נתינת צדקה לאחר שכבר הרוויח, מקבל שכר, ולפי זה יתכן לומר שעל נתינת צדקה עוד לפני שיוודע אם ירוויח – יהיה שכרו כפול.

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.א)

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

עונש עמון ומואב על הרחקת ישראל

במדבר כ"ה י"ז-י"ח: "צָרֹר אֶת הַמִּדְּבָרִים וְהִפְיָתָם אוֹתָם: כִּי צָרִים הֵם לָכֶם בְּנִקְלֵיהֶם אֲשֶׁר נָקְלוּ לָכֶם עַל דְּבַר פְּעוּר וְעַל דְּבַר קְזָבִי בַּת נְשִׂיא מִדְּבַר אֲחֵתָם הַמִּכָּה בְּיוֹם הַמַּגֵּפָה עַל דְּבַר פְּעוּר".

"ועל דרך הפשט עוד, ארץ עמון ומואב השם נתנה לבני לוט ירושה בעבור לוט אביהם ששרת את הצדיק וגלה עמו לאותה הארץ, ולכך לא הרשה לעשות להם רעה בארצם, אבל מפני חטאם שהרחיקו את ישראל ולא קרבו אותם, הענישם להרחיקם מעל עמו וציווה: לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' (דברים כ"ג ד), מדה כנגד מדה".

(רמב"ן)

מדוע יזכה אליהו לברך את ספקות התורה

במדבר כ"ה כ"ב: "לָכֵן אָמַר הַנְּבִי נִתֵּן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם".

ובבעל הטורים: "לכן. בגימטריא מדה במדה". פירוש: פינחס הוא אליהו ופינחס קיבל את ברית החיים והשלום שיחיה לעולם. ומכיוון ש'חי לעולם' הוא מוסמך איש מפי איש עד אחיה השילוני. הוא פסק "קנאים פוגעים בו" כשלא ידעו מה דינו של הבעל ארמית, ולכן יזכה אליהו (הוא פינחס) לברך את ספקות התורה.

שכר פינחס ע"פ מעשיו

במדבר כ"ה י"א-י"ג: "פִּינְחָס בֶּן אֱלִעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הַשֵּׁבִי אֶת חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְיָאֵם אֶת קִנְיָתִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא כְלִיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְיָתִי: לָכֵן אָמַר הַנְּבִי נִתֵּן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם: וְהָיְתָה לוֹ וּלְזָרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֵנֵת עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קָנָא לְאַלְקִי וַיִּכְפֹּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל".

תחת אשר קנא לאלקיו: "ומאחר שהוא רב את ריביו, אצילהו מריב כל התנגדות ויהיה לו השלום".

ויכפר על בני ישראל: "בעשותו הנקמה לעיני כלם, כדי שיכפר להם על שלא מחו בפושעים, ולכן הוא ראוי לכהנת עולם אשר בה יכפר בעדם".

(ספורנו)

"...והחכם מורי הרב יוסף סאגיש, זכרונו לברכה, פרש: שדוגמא זו נתן לו התשלום ה' יתברך, והיו כנגד הארבעה חלוקות, והוא שאמר ה' יתברך למה, שיאמר לו שהיה רוצה הא-ל יתברך, לשלם לו המצוה תשלום שלם, כנגד אלו הארבעה חלוקות, כנגד הראשון, אמר הוא בעצמו מיוחס, "פינחס בן אלעזר", עשה זה, גם כן "הנגי" – בעצמי נותן לו, ולא על ידי אחר, מדה כנגד מדה. כנגד השני, שהיא העברה הגדולה שנעשה, והוא הכניס עצמו ונקמה, "נתן לו את-בריתי שלום", שהוא חותמו של ה' יתברך, שכן הוא עושה שלום. כנגד השלישי, שהיה בפרסום גדול, שיהיה כהן. כנגד הרביעי, כפי הזמן, "ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם", שיהיה לעולם ועד, כנגד אותה של הזמן. וכל כך למה? נותן טעם: תחת אשר קנא לאלוקיו, ויכפר על-בני ישראל".

(דרשות מרן רבי יוסף קארו על התורה, פרשת פינחס)

אריכות ימים בשכר מסירות נפש

"... וזהו גם כן הטעם שאמר הנבי נותן לו את בריתי שלום, ר"ל מדה כנגד מדה, דכנגד מה שלא חס על חייו ומסר עצמו על קידוש ה', הנבי נותן לו את בריתי שלום שהוא אריכות ימים".

(ישמח ישראל עמוד ר"א)

ברא מזכי אבא – אימתי, ומדוע?

במדבר כ"ו י"א: "ויבני קרח לא מתו".

אמרו חז"ל "ברא מזכי אבא", פירוש, הבן מזכה את אביו במעשיו הטובים. מדוע אפוא לא הועילו בני קרח להציל את אביהם בזכותם. אלא, כל עיקר כלל זה שאמרו חז"ל, אינו אלא אם לא נתקלקל האב ביסוד האמונה אבל "כופר" לא מועיל לו זכויות בנו, ומשום מדה כנגד מדה, כשם שהוא התעלם מהיותו בן לאביו שבשמים, כך לא ייחשב לו בנו להינצל בזכויותיו. וכיון שקורח ועדתו כפרו בעיקר, כמאמר הכתוב "הנועדים על ה'", לכך לא ניצל קורח בזכות בניו.

(ע"פ רבי אליהו לופיאן זצ"ל)

לרפואה שלמה: בן ציון בן חיה ★ לעילוי נשמת מו"ר מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל
להנצחות, הקדשות ופרטים על הספרים 054-251-0336 קו אמריקאי: 646-340-5403
דוא"ל ap@torah24-7.com אתר <https://torah24-7.com/SEFORIM-HEBREW/>

